

Dansk som fremmedsprog via Skype

Fremmedsproglig litteratur i fjernundervisningen og konkrete handlinger

[...] så jeg håber, du har det godt i Eckernförde eller Palermo, vi havde et godt dansk-kursus, ikke? Din elev Matthias.

Citatet er hentet fra et brev, som jeg fik fra min voksne elev Matthias efter tre måneders intensiv sprogundervisning i dansk på begynderniveau.

Vi holdt undervisning tidligt om morgenen eller sent om aftenen – på en helt almindelig hverdag eller i weekenden. Jeg sad enten i min sprogskole i Sydslesvig eller i mit hjem på Sicilien, mens min elev befandt sig et sted i det sydlige Tyskland.

Takket være mediet Skype kunne jeg bevæge mig mere frit mellem mine to vidt forskellige verdener og undervise uafhængigt af, hvor jeg lige var. Dette var én af grundene til, at jeg vovede mig ud i den form for sprogundervisning.

Visheden om, at det meget personlige forhold, som jeg havde til mine elever i min egen lille sprogskole i Sydslesvig, ikke ville lide skade, gjorde, at jeg efter en lang prøvefase udvidede fjernundervisningen mere og mere.

I dag udgør undervisningen via mediet Skype hovedparten af mit daglige arbejde.

Matthias var den første elev, som jeg fjernunderviste i dansk som fremmedsprog via Skype.

KIRSTEN BARBA

Translatør, sproglærer

Kirsten.barba@googlemail.com

Skype er som bekendt et computerprogram, der giver mulighed for videosamtaler over internettet. Programmet kan downloades gratis og forudsætter, at brugerens pc har webcam og højtalere.

Den store fordel er, at eleven og sproglæreren ser og hører hinanden, mens de taler. Skype-programmet byder ligeledes på en chat, som man skriver i, og som i undervisningen fungerer som en slags tavle.

Jeg havde de tekniske forudsætninger og var bekendt med funktionerne, da jeg blev spurgt af et skandinavisk sproginstitut i Tyskland om mine muligheder for at undervise i dansk som fremmedsprog via Skype.

På det tidspunkt havde jeg allerede i mange år undervist voksne i dansk, italiensk og tysk sprog både som gruppe- og enkeltundervisning, hvor vi alle var fysisk til stede i ét klasseværelse.

Det var en ny, udfordrende tanke at skulle sidde foran en skærm og udforme en sprogundervisning, som skulle være lige så effektiv og give de samme optimale resultater for eleven som den form for undervisning, jeg var vant til at udøve.

Kunne jeg i det hele taget benytte mig af min sædvanlige undervisningsteknik og de hidtil anvendte undervisningsmidler?

Det næste spørgsmål, der dukkede op, var, hvem det er, der bestemmer sig for denne form for sprogundervisning, og hvilken motivation der ligger bag deres valg.

Arbejdsplads Europa

Det viser sig, at en stor del af de voksne elever vælger sprogundervisning i dansk via Skype, fordi de vil (eller skal) forberede sig til et arbejdsophold i Danmark og bor i områder i Tyskland, der ikke byder på muligheden for at deltage i et almindeligt kursus på en afenskole (f.eks. den tyske *Volkshochschule*).

Nogle elever arbejder for danske virksomheder med datterselskaber i Tyskland, hvis ledelse lægger vægt på, at deres medarbejdere har færdigheder og kundskaber inden for dansk sprog og kultur, ikke mindst på grund af en mulig udstationering i Danmark.

Det skal også nævnes, at netop den fysiske afstand og en vis anonymitet *kan* spille en rolle for elevens valg af denne form for undervisning. Usikkerheden ved at tale frit på et nyt fremmedsprog bortfalder for det meste, når kun lærer og elev er til stede, og når der oven i købet kun er tale om en online-tilstedeværelse på fysisk distance.

Flexibiliteten, som Skype-undervisningen byder på med hensyn til individuelt valg af tid og sted (middagspausen på arbejds-

pladsen, på hotel under en forretningsrejse, hjemme før eller efter arbejde osv.), gør denne undervisningsform attraktiv for mennesker, som ikke råder over megen eller regelmæssig fritid.

For Matthias' vedkommende havde jeg fået følgende forhåndsoplysninger samt det ønskede mål, som skulle opnås i løbet af ganske kort tid:

Det drejede sig om en ung tysk læge, som havde fået et arbejds-tilbud i Danmark, og som i løbet af tre måneder skulle opnå solide færdigheder og kundskaber, ikke udelukkende inden for det danske sprog, men også inden for dansk kultur og levemåde.

Eleven skulle forberedes på en ny hverdag med et nyt sprog og i en ny kultur. I Matthias' tilfælde betød det, at der ville blive stillet krav til ham om samme høje arbejdsmæssige ansvar og niveau som i hjemlandet (dog på et andet sprog) samt mødet med mennesker af en anden kultur og et andet sprog. Desuden var der tale om mennesker i en særligt udsat situation som patienter.

»Hvad siger danske patienter, når de skal snakke om noget følsomt og om sygdom, og mener de det på samme måde som tyske patienter«, lød spørgsmålet til mig.

Sammen med Matthias udarbejdede jeg et »spørgekatalog«, hvor de vigtigste punkter mht. den nye danske hverdag blev dokumenteret. Vi prøvede på at få svar på spørgsmålene ved hjælp af korte fiktive og autentiske tekster og – som en efterfølgende konkret handling – improviserede rollespil.

EKSEMPEL:

I forbindelse med indøvelse af vendingerne: *Hvordan går det med dig? Hvad er der i vejen? Det går ikke så godt. Jeg er syg ...* osv., arbejdede vi meget med rollespil (læge – patient). Efter elevens ønske tog vi hensyn til »forskellige patienters« alder, baggrund, karakterer, sygdom. Som grundlag arbejdede vi med kapitel 18 i lærebogen *Vi snakkes ved* af Angela Pude »Du må hellere gå til lægen«.

Sideløbende fik Matthias tilsendt opgaver, som omfattede grammatik, oversættelser, stil samt læsning af korte fiktive tekster.

Interkulturel kompetence og fremmedsproglig litteratur

Den fremmedsproglige litteratur som element i undervisningen har en vigtig funktion, når det drejer sig om en bedre forståelse af en anden kultur og dens traditioner. Eleven bliver konfronteret med

nye problemer, holdninger og følsomme områder, samtidig med at ordforrådet øges.

Sprogfærdighed og interkulturel kompetence går altså hånd i hånd og indebærer til en vis grad også beredvilligheden til at udfordre sit eget kulturelle ståsted. Denne proces kan litteraturen fremme, især når læsningen efterfølges af konkrete handlinger, hvor eleven skal beskæftige sig med emnet ud fra en anden kulturs synsvinkel.

I mine gruppekurser havde jeg benyttet mig meget af fremmedsproglig litteratur, i bevidstheden om at denne på en differentieret og underfundig måde giver et optimalt billede af den nye kultur og dens sprog.

Den sætter læserens (elevens) fantasi i gang, samtidig med at den bidrager til refleksion over ligheder og forskelle mellem de to kulturer.

Mine voksne elever blev fra den første time konfronteret med danske børnesange, børnerim og enkelte letforståelige sætninger fra både dansk børne- og voksenlitteratur, som passede til lektionens tema og grammatik.

Inden jeg begyndte at undervise på Skype, var det vores ritual at begynde og slutte hver time med en dansk børnesang, hvorefter eleverne blev opfordret til at vælge »dagens ord«, et »sjovt ord«, et ord, som de syntes var svært at udtale for dem, og et ord, der fik dem til at tænke på et ord, som de kendte fra tysk eller måske fra et helt tredje sprog.

Ordene blev derefter samlet, skrevet på store ark og hængt på snor i klasseværelset. Vi legede med de nye ord, diskuterede – også på tysk – hvorfor de havde valgt netop disse ord. Familieord blev skrevet på tavlen. Der fulgte altid opgaver med i forbindelse med sangen eller læsestykket, som opfordrede dem til konkrete handlinger. Det kunne være ens egen lille historie, eller også en tegning, hvor dagens ord stod i fokus.

Vi brugte »billedvisen« (»en kort, en lang«) som gætteleg (tegning af ord på tavlen, som skulle rime med hinanden).

I takt med elevernes sproglige udvikling præsenterede jeg dem for stadigt længere fiktive tekster på et stadigt højere niveau.

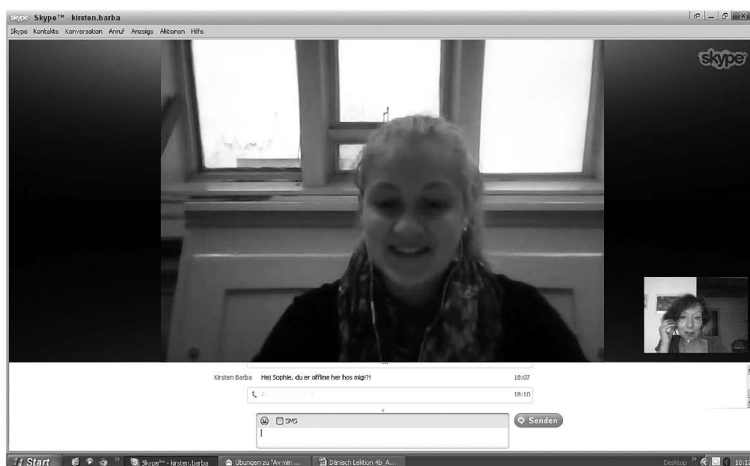
Sang, leg og tegning kan ikke indgå på samme måde i Skype-undervisningen. Her drejer det sig normalt om enkeltundervisning, som i forvejen er meget mere kompakt end gruppeundervisning.

Det er ikke muligt »at holde pause« i form af stillearbejde, sang, musik, man kan ikke rejse sig eller bevæge sig i rummet.

Dette er også grunden til, at en Skype-time kun varer 45 minutter, i enkelte tilfælde højst 60 minutter.

Eksempel på undervisningsforløbet:

- Der aftales tid, som regel via mail.
- Eleven ringer til læreren på Skype på det aftalte tidspunkt.
- Eleven og læreren ser og hører hinanden.
- Der arbejdes med en lærebog og evt. supplerende materiale (lyttetilfil, musik, video, supplerende tekster).
- Chatbilledet, som hører med til Skype-programmet, fungerer som »tavle«.

Det sker, at jeg bliver bedt om at undervise to elever samtidigt på Skype. Vi ser og hører hinanden ligesom i en videokonference. Chatbilledet fungerer på samme måde som i en enkeltundervisning. Læreren skal dog meget tydeligt gøre opmærksom på, hvem af de to personer han/hun taler til.

Materiale til Skype-undervisningen

Hvor det er vanskeligt at få fat i læremateriale til enkeltundervisning, søger man forgæves efter specielle fagbøger, der giver råd eller inspiration til undervisning via Skype. Det kræver, at man som lærer udarbejder et bredt, individuelt materiale ved siden af en almindelig lærebog (f.eks. *Vi snakkes ved* af Angela Pude). Tilsendelse af musikfil og links til nyttige internetsider kan supplere undervisningsmaterialet. Eleven får her pålagt et større ansvar. Skal der arbejdes med en lyttetekst eller musikfil i timen, er det op til eleven

at beskæftige sig med det tilsendte materiale, evt. også selv at finde frem til materialet ved hjælp af internettet for at kunne klare opgaverne i den efterfølgende Skype-time.

Til forskel fra en »almindelig« undervisning, hvor lærer og elev(er) sidder i samme rum, får eleverne tilsendt tekster, opgaver og deres korrekturer via mail som supplement og afveksling til lærebogen, der arbejdes med.

Kontakten ad denne kommunikationsvej spiller en stor rolle i fjernundervisning.

Det er min erfaring, at eleverne allerede på et meget tidligt tidspunkt begynder at skrive mails på det fremmedsprog, de lærer. Meddelelserne indskrænkes ikke kun til notater, der har med undervisningen at gøre, men der fortælles om private begivenheder (ferie, fester, fødselsdags-, jule-, påskehilsener osv.).

Det er vigtigt, at læreren i Skype-undervisningen taler endnu tydeligere og langsommere end i en almindelig undervisning, hvor lærer og elev(er) er til stede i ét rum. Jeg skriver næsten alt, hvad jeg siger, især i undervisningen for begyndere.

EKSEMPEL:

Jeg præsenterer mig i den første time, samtidig med at jeg skriver: *Jeg hedder Kirsten*. Derefter siger og skriver jeg: *Hvad hedder du?*

Eleverne kan frit vælge, om de også vil skrive i chatbilledet, når de svarer mundtligt.

Undervisningssproget er dansk fra den allerførste undervisningstime. Det at ordet visualiseres, samtidig med at de hører, hvordan det udtales, gør det tit lettere for eleven at huske udtalen og genkende ordet i andre sammenhænge, hvor det kun høres.

Når betydningen af ordet, som vi arbejder med, ikke bliver klar, siger og skriver jeg også ordet på tysk.

Visualiseringen tjener ligeledes til at forankre ordets stavning i elevens bevidsthed.

Især når det drejer sig om sproget dansk, anføres udtalen af mange tysksprogede voksne som hindring for at lære det.

Udtalen af det danske bløde *d* har vi derfor – til alles fornøjelse – indøvet med store kiks i munden. Kiksen forhindrer tungen i at udtale det bløde *d* som et *l*.

Fremmedsproglig børnelitteratur i fjernundervisning via Skype

Det er en stor udfordring at skulle udvælge fremmedsproglig litteratur for voksne elever på begynderniveau. Teksten skal være letlæselig, dvs. ordforrådet må ikke være en belastning for eleven. Samtidig skal den motivere til refleksion og handling, hvilket betyder, at den skal være tilpasset adressaten.

Her er det, at fremmedsproglig børnelitteratur kan opfylde de ovennævnte krav. Dog skal der tages hensyn til, at voksne ser på emnerne i børnelitteraturen fra en anden synsvinkel, end den egentlige målgruppe gør. Derfor er børnebøger, der på et plan henvender sig til børnene og på et andet plan til den voksne (med)læser, særligt egnede til brug i fremmedsprogsundervisningen.

Da jeg præsenterede børnebogen *Maya, jeg Maya – breve fra en kat* af Annegret Friedrichsen for en række Skype-elever, udløste allerede titlen forbavelse. De kendte både ordet *brev* og *kat*, men kunne ikke umiddelbart sætte dem i relation til hinanden. *Havde* de nu også opfattet dem korrekt? *Breve fra en kat*? Bogomslagets illustration bekræftede deres formodning.

Nysgerrigheden over for bogens tema var vakt. Temaet og sproget, som er meget poetisk, gjorde, at bogen blev godt modtaget af alle voksne elever.

Jeg valgte børnebogen *Maya, jeg Maya – breve fra en kat*, også fordi brevformen og temaet med at læse og skrive gjorde den velegnet.

Eleverne fik følgende opgaver i forbindelse med læsningen:

1. Hvilke ord i det første brev fortæller os, at det er en kat, der har skrevet det?
2. Hvem er Anna?
3. Hvorfor skriver katten et brev til Anna?
4. Hvad betyder ordet *savn* og hvad associerer du med det?
5. Har du en kat? Er den nogensinde blevet væk for dig?

Opgaverne 1-3 tjente som »kontrolfunktion« (tekstforståelse), samtidig med at eleverne blev opfordret til at selektere i teksten for at finde frem til de efterspurgte informationer. Tankegangen bag opgave nr. 4 var at lede dem hen til ét af bogens temaer samt at fremkalde billeder hos dem i forbindelse med glosen *savn*.

I denne sammenhæng fik de lært nye gloser (f.eks. *at være ked af noget, at miste noget*).

I opgave nr. 5 kunne de frit fortælle og bruge de nyindlærte ord for så at slutte af med to konkrete opgaver.

Disse to konkrete opgaver forudsatte et ordforråd, som de havde kunnet tilegne sig gennem læsningen af bogen og bearbejdelsen af de beskrevne opgaver samt vores mundtlige arbejde.

Målet: autentiske kommunikationssituationer uden for undervisningen:

1. at kunne indhente informationer (på nettet) og bruge dem til noget
2. at kunne give udtryk for emotioner (f.eks. *savn*)
3. at kunne snakke om en fælles interesse eller manglende interesse (*katteelskere*)
4. at kunne give udtryk for deres mening (f.eks. om børnebogen *Maya jeg Maya*)
5. at kunne formulere et brev på dansk.

Som efterfølgende konkret handling fik eleverne to opgaver:

De blev bedt om at kigge på internetsiden af Danmarks katteværn www.kattens-vaern.dk og fortælle frit om det, de havde læst på siden, og om at oplyse, om informationerne var relevante for dem. Katteelskere ville formodentlig få mere ud af siden end elever, som ikke interesserede sig for katte. De ville læse den på en anden måde eller afbryde læsningen helt.

En af eleverne, Doris, fortalte mundtligt om familiens egen kat, der var blevet væk engang. Hun brugte de nyindlærte ord (*savn*, *at blive væk*, *strejfe omkring*, *katteværn*). Hun fortalte om de kæleord, familien brugte, når de kaldte på katten.

Hvor hun manglede de danske gloser, benyttede hun sig af tyske ord. Uden at afbryde hendes fortælling skrev jeg hver gang ordene samt deres danske oversættelse i chat-billedet, vores virtuelle tavle. Først bagefter snakkede vi om enkelte (og kun de vigtigste) ord, som hun manglede på dansk.

Doris begyndte at lære dansk i september 2011 med én ugentlig Skype-time på 45 minutter.

Den anden konkrete handling bestod i at skrive et brev til forfatteren. Dette inspirerede eleverne til i første omgang at indhente informationer om forfatteren Annegret Friedrichsen og hendes bøger. Informationerne skulle de selv søge på nettet. Efterfølgende er et uddrag af ét af brevene, som blev sendt til forfatteren via mail:

[...] Og jeg elsker Maya, fordi hun skriver breve og forstår værdien af dem. Og alligevel bliver Maya ved med at være en kat og reagerer som en kat. Jeg bruger et godt stykke tid til at læse brevene, men når jeg læser dem, lærer jeg mange nye ord, udtryk og talemåden.

Jeg er lidt gammel til at lære dansk, men det er sjovt. Jeg lærer dansk, fordi jeg vil gerne læse dansk litteratur og jeg er lykkelig, når jeg finder historier og bøger, som jeg kan læse og lide at læse.

Letlæsningsboeger, som jeg finder i bogbussen, er somme-tider interessante og sommetider overfladiske. Derfor er jeg glad for at kunne læse parter af en fordringsfuld børnebog.

[...] ¹

Brevet er et eksempel på Doris' emotionelle deltagelse og glæde ved at arbejde med opgaven. Hun havde gennem opgaven fået lejlighed til bl.a. at formulere sin interesse for den danske litteratur.

Helt sikkert har også kendsgerningen, at brevet havde en autentisk adressat, tilmed forfatteren, bidraget til en høj følelsesmæssig involvering.

Alle mine tyske elever bliver fra starten af oplyst om det Danske Bibliotek for Sydslesvig og dets tilbud. Næsten alle er blevet lånere (pakkelånere). Deres brug af biblioteket støtter dem yderligere i at nå de avancerede mundtlige og skriftlige færdigheder, som bl.a. brevet er et bevis for.

Mit indledende spørgsmål, om jeg i det hele taget kunne benytte mig af min sædvanlige undervisningsteknik og de hidtil anvendte undervisningsmidler, kan jeg nu, efter nogle års erfaring med undervisning via Skype for et stort antal voksne elever (med forskellig motivation og baggrund), besvare med et tilfreds *ja!*

Det kræver dog, at man som lærer er indstillet på at tilpasse undervisningsmidlerne til mulighederne på Skype. Dette medfører, at man skal yde en større arbejdsindsats for at finde og udarbejde relevant materiale. Det skal i forvejen afprøves, om eleverne selv har mulighed for at tilegne sig stoffet, og undersøges, om det forelåede materiale altid er tilgængeligt (f.eks. links på nettet, musikfiler, aktuelle avisartikler på nettet). Skypebaseret undervisning kræver ligeledes større fleksibilitet og ikke mindst fantasi.

Rammebetingelserne for fremmedsprogsundervisningen via Skype er forskellige fra en undervisning, hvor elever og lærer sidder over for hinanden »ved samme bord«. Det er alligevel muligt at gennemføre en kreativ og effektiv undervisning – også ved hjælp af fremmedsproget litteratur og i det omfang, de voksne elever vil tage imod tilbuddet.

Note

1 Mine elever Matthias og Doris har givet mig lov til at citere fra deres breve til henholdsvis Annegret Friedrichsen og mig.

Litteratur

Friedrichsen, Annegret (2009). *Maya, jeg Maya – Breve fra en kat*. Århus: Turbine. Pude, Angela (2007). *Vi snakkes ved*. Ismaning: Hueber Verlag.